

Никифоров А.М.

викладач,

Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНЬОЇ СПАДЩИНИ НИКАНОРА ОНАЦЬКОГО В ОСВІТНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

З 70-х років ХХ століття в Сумському обласному художньому музеї почали відкриватися перші художні виставки творів Никанора Харитоновича Онацького (фундатора цього музею), що привернули увагу дослідників і науковців, і, взагалі, спільноти, до особистості педагога-художника. Як наслідок, з'явилася на світ низка статей і наукових досліджень про життя та творчість просвітника, його культурно-освітню діяльність на Слобожанщині. Якщо розвідки 60-их років ХХ століття розглядали культурно-просвітницьку діяльність Н. Онацького переважно через дослідження його літературної спадщини, то для 70-их років ХХ століття характерно перестановка акценту на художній доробок митця. Так, директор музею М. Комаров в роботі «Скарби мистецтва – людям» (1970 р.) до 50-річчя Сумського художнього музею, розповів про роботу музею в світлі рішень КПРС, і згадав при цьому Н. Онацького і як засновника музею, і як художника. Краєзнавець з Лебедини Б. Ткаченко, спираючись на опубліковані розвідки Г. Петрова, пише розповідь про життєвий та творчий шлях Н. Онацького, доповнюючи його спогадами вдови, Надії Василівни Онацької, «Народжений для народу». Слід зауважити, що Н. В. Онацька зберегла архівні матеріали Никанора Онацького – документи, довідки, листування, велику кількість рукописів, живописних і графічних творів чоловіка тощо. Саме вона стала ініціатором проведення персональних виставок митця в ряді музеїв України. Свідченням цих заходів є низка публікацій. Першою з них є робота Т. Прокатової «Интересная выставка» про експозицію живописних та графічних картин Н. Онацького в Харківському художньому музеї. Авторка проводить огляд творів, зупиняється на їх художньо-образних та стилістичних особливостях; Г. Петров присвятив свою працю «Сонячна палітра Никанора Онацького» відкриттю персональної художньої виставки картин Н. Х. Онацького в Сумському художньому музеї, де аналізує основний напрям творчості митця. «Улюблений жанр – пейзаж, пише дослідник, в якому художник не шукав рідкісних красот. В його образах природи (...) відтворення народного світосприйняття, народного світовідчуття, завжди оптимістичного, позбавленого песимістичних нот, глибоке проникнення в поетичне єство народу». Дві статті художника Б. Піаніди з одноіменною назвою «Про виставку творів Н. Онацького в Полтавському художньому музеї» присвячені 100 річчю з дня народження митця (1975 р.); цій же ювілейній даті присвячені три роботи мистецтвознавця В. Ханко «Виставка творів Н. Онацького в Полтавському художньому музеї» та «Краса, втілена у фарбах» (обидві про виставку творів Н. Онацького, присвячену 100 річчю з дня народження художника-просвітника, що відкрилася в Полтавському художньому музеї); В. Ханко, «Твори видатного художника» всі три роботи висвітлюють значення виставки картин Н. Онацького в Полтавському художньому музеї для

відродження пам'яті про особистість Н. Онацького, привертають увагу суспільства та особливо, науковців до дослідження культурно-просвітницької діяльності педагога-художника.

У кінці 90-их років ХХ століття до дослідження художньої спадщини митця приєднується науковець Н. Юрченко. До 110-ти річчя з дня народження Н. Х. Онацького Н. Юрченко друкує працю «Людина дивної долі», де стисло аналізує творчий метод художника, зокрема: «Де б не був художник, він завжди старався зафіксувати на аркуші місця, котрі відзначені відчуттям історичності». У науковій розвідці «Український портретний живопис другої половини ХІХ – початку ХХ століття» В. Рубан характеризує роботи майстра в жанрі портрету, зокрема констатує, що серед ранніх творів багато портретів, які більше схожі на учбові постановки. Більш психологічними стають пізні портрети і, насамперед, автопортрети, художник відмовляється від зайвих деталей, щоб передати головне – самоцінність портретованого. Н. Юрченко в праці «Життя в мистецтві» теж аналізує творчість Онацького-художника, але вже в жанрі пейзажу.

За останні десятиліття інтерес до спадщини Н. Онацького значно зростає. Художня складова творчого спадку просвітника стала темою дослідження науковців: Г. Андрусенко «Произведения Н. Х. Онацкого в собрании Чугуевского историко-художественного заповедника имени И. Е. Репина»; Л. Корнішиної «Живопис Н. Онацького у зібранні Луганського обласного художнього музею»; Н. Юрченко «Життя, віддане мистецтву»; М. Петренко «Никанор Онацький»; М. Тимошенко «Пише Марійка...: про творчість художника Н. Х. Онацького». Крім цього, твори Н. Онацького репрезентовані в каталозі «Русское и украинское искусство XVIII-XX вв.» Є. Прохасько та каталозі «Н. Х. Онацкий. 1875-1837 pp.» Н. Юрченко, а сумський журнал «Галерея искусств» повністю присвятив один із своїх номерів творчості Н. Онацького (2008 р.) [2].

За період викладацької роботи в Лебедині та Сумах, митець створив понад триста творів живопису та графіки, які зберігаються у музеях і приватних зібраннях Сум, Лебедин, Харкова, Полтави, Луганська, Канева. В його творчому доробку картини олійного живопису, пастельний та акварельний живопис. Крім цього займався художнім оформленням, виконував начерки та малюнки монастирів поміщицьких маєтків в Охтирці, Хотіні, Славгороді, а також графічні роботи з зображенням курганів з кам'яними бабами трипільської доби.

Аналіз наукової літератури та художніх робіт Н. Онацького дає нам підстави стверджувати, що провідною темою його художніх творів стають пейзажі, квіткові натюрморти, в яких чільне місце посідає «краса буденності».

В зв'язку з цим зауважимо, що Н. Онацький запроваджував обов'язкове пленерне малювання для учнів, оскільки вважав, що пленер:

- сприяє вивченню рідної місцевості;
- виховує любов та шанобливе ставлення до свого краю;
- спонукає дітей та молодь до краєзнавчої роботи;
- розвиває навички образотворчої діяльності;
- має етнографічний характер в замальовках старовинних архітектурних мотивів;
- з плином часу малюнки пам'яток набувають історичної цінності.

Нажаль, тема впровадження спадщини митця в теорії та практиці освіти представлена незначною кількістю праць на різних етапах її дослідження. В цих межах науковці розглядають лише літературний спадок Н. Онацького, як потужний потенціал в сучасній освіті (наприклад, Г. Намдамаров, О. Скиба в роботі «Внесок народознавців Сумщини в українську етнографію та фольклористику»). Використання художньої складової творчості митця представлене лише Л. Горболіс в праці «Імпресіоністичне малярство Никанора Онацького на уроках літератури» (2008 р.) [1], на сторінках якої авторка пропонує використання синтезу літературного слова та живопису Н. Онацького на заняттях в сучасній загальноосвітній школі та Л. Серих в посібнику «Із скарбниці Сумського художнього музею: методичний посібник для вчителів художньо-естетичного профілю, вчителів початкових класів, спеціалістів дошкільних навчальних закладів» (2010 р.) [3]. У посібнику подано методичні рекомендації щодо використання творів мистецтва (живопису, графіки) на уроках образотворчого мистецтва, музики в середній, початковій та дошкільній освіті, художньої культури в профільних класах.

В цьому аспекті вбачаємо можливість значно ширшого використання образотворчого спадку Н. Онацького. Вищевказані приклади є достатньою підставою для висновку: в останні роки посилюється увага освітян до впровадження творчого здобутку Н. Онацького в навчально-виховний процес. Якщо довгий час основна увага науковців-освітян була прикута до літературної спадщини, то на початку ХХІ століття започатковується тенденція залучення художнього надбання майстра, що має надзвичайно потужний потенціал для вдосконалення мистецької освіти України.

Список використаних джерел:

1. Горболіс Л. Імпресіоністичне малярство Никанора Онацького на уроках літератури / Л. Горболіс // Дивослово. – 2008. – № 12. – С. 20–23.
2. Никанор Онацький // Галерея искусств: номер посвящен творчеству Никанора Онацкого (1875–1937). – 2008. – № 21–22 (79–80). – 32 с.
3. Серих Л. В. Із скарбниці Сумського художнього музею: методичний посібник для вчителів художньо-естетичного профілю, вчителів початкових класів, спеціалістів дошкільних навчальних закладів / Л. В. Серих. – Суми: РВВ ОШПО, 2010. – 51 с.

Терлецька Л.М.

аспірант,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЦІЛІ ТА ЗМІСТ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПЕДАГОГІЧНИХ УЧИЛИЩАХ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

Навчання іноземних мов у педагогічному училищі, так як і в будь-якому іншому середньому навчальному закладі, повинно забезпечувати виконання трьох цілей – загальноосвітньої, виховної та практичної цілей. За часів Радянського Союзу навчальні заклади повинні були підготувати майбутніх членів комуністичного суспільства, які володіють не тільки певним об'ємом